

REDENGEVENDE OMSCHRIJVING

VESALIUSLAAN 15

Datum aanwijzingsbesluit: 09-01-2024
Grondslag: Gemeentelijk monument overeenkomstig
Erfgoedverordening Gemeente Eindhoven
Monumentnummer: GM0480

BASISGEGEVENS

Adres	Vesaliuslaan 15
Stadsdeel	Stratum
Perceelnummer	STM00 D 6983
Categorie	Woningbouw - villa's
Bouwtype	Villa
Bouwjaar	1958
Architect	Architectenbureau Van den Berg (Eindhoven)
Opdrachtgever	J.B.J.H. Hillege, Eindhoven
Bouwstijl	Modernisme
Kunst	-
Huidige functie	Woning
Oorspronkelijke functie	Woning
Aard van bescherming	De volledige bebouwing, maar enkel het exterieur.
Onderdeel complex	-

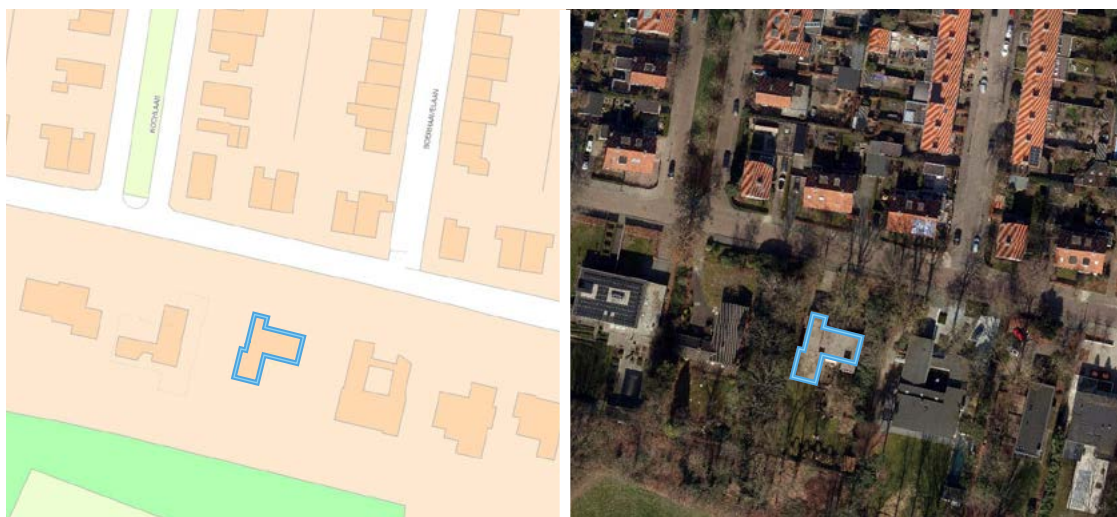
OMSCHRIJVING

Omschrijving

Vrijstaand woonhuis van het type bungalow op L-vormig grondplan, bestaande uit één bouwlaag met plat dak en een verdiept gelegen inpandige garage. Het witgeschilderde dakoverstek heeft een drukkend effect en onderstreept de gelijkvloerse typologie van deze woning. Ook karakteristiek voor het gevelbeeld is de afwisseling van gesloten bakstenen geveldelen en transparante verdiepingshoge puien. De combinatie van een kloeke, hoog opgetrokken schoorsteen naast de verdiept gelegen entree in de oksel van het gebouw versterkt het plastische effect van het L-vormige volume. Het pand ligt fraai in de groen zoom van complex Eikenburg.

Motivering

Het gebouw is van architectuurhistorische waarde door de naoorlogse stijlkenmerken van het modernisme (het object is te zien als een vrijstaande driedimensionale modernistische sculptuur bestaande uit verspringende vlakken (van beton, metselwerk, glas en plaatmateriaal) die door haaks daarop staande lijnen / staven (bijv. de schoorstenen) doorbroken worden), die tot uitdrukking komt in de in hoofdopzet gaaf bewaard gebleven gevels. Het pand is van cultuurhistorische waarde als uiting van de woningbouw voor beter gesitueerden met een ruimte plattegrond op een kwalitatief hoogwaardige plek in de stad. Het pand maakt onderdeel uit van een reeks waardevolle villabebouwing uit de naoorlogse periode, waaronder de direct aangrenzende monumentale villa Vesaliuslaan 13, en van de groene zoom van complex Eikenburg. In die zin is ook sprake van ensemblewaarde.

Vesaliuslaan 15 betreft blauwe contour

Waardering

(scoremogelijkheden: 0 +/- + ++)

1. Cultuurhistorische waarden

1. belang van het object/complex als bijzondere uitdrukking van (een) culturele, sociaal-economische en/of bestuurlijke/beleidsmatige en/of geestelijke ontwikkeling(en);
2. belang van het object/complex als bijzondere uitdrukking van (een) geografische, landschappelijke en/of historisch-ruimtelijke ontwikkeling;
3. belang van het object/complex als bijzondere uitdrukking van (een) technische en/of typologische ontwikkeling(en);
4. belang van het object/complex wegens innovatieve waarde of pionierskarakter;
5. belang van het object/complex wegens bijzondere herinneringswaarde.

Ad 1. De bungalow is van belang als uitdrukking van de toenemende welvaart (mede als gevolg van het Duitse Wirtschaftswunder), individualisering en internationalisering in Eindhoven in de tweede helft van de jaren vijftig van de twintigste eeuw.

Ad 2. De bungalow is van belang als exponent van de ontwikkeling met luxe vrijstaande woonhuizen aan de rand van Eindhoven grenzend aan het landgoed Eikenburg.

Ad 3. Het object is van belang als voorbeeld van de typologie van een bungalow.

Ad 4. Het object is van belang vanwege de bijzondere innovatieve waarde als deels ingegraven/onderkelderde vrijstaande woning in het groen.

Ad 5. N.v.t.

Score: ++

2. Architectuur- en kunsthistorische waarden

1. bijzonder belang van het object/complex voor de geschiedenis van de architectuur en/of bouwtechniek;
2. bijzonder belang van het object/complex voor het oeuvre van een bouwmeester, architect ingenieur of kunstenaar;
3. belang van het object/complex wegens de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp;
4. belang van het object/complex wegens het bijzondere materiaalgebruik, de ornamentatie en/of monumentale kunst;
5. belang van het object/complex wegens de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur(onderdelen).

Ad 1. Het object is van belang omdat dit een nieuw type eensgezinswoning vertegenwoordigt in Eindhoven. Het object is van (groot?) belang vanwege de invloed die erin zichtbaar is van villa's van Rietveld. Het object is te zien als een vrijstaande driedimensionale modernistische sculptuur bestaande uit verspringende vlakken (van beton, metselwerk, glas en plaatmateriaal) die door haaks daarop staande lijnen / staven (bijv. de schoorstenen) doorbroken worden.

Ad 2. Het oeuvre van de architect is vrijwel onbekend. Welke plaats deze bungalow inneemt in dat oeuvre is bij gebrek aan gegevens niet te zeggen.

Ad 3. Het object is van belang vanwege de hoge esthetische kwaliteit van het ontwerp.

Ad 4. Het object is van belang vanwege het door elkaar heen gebruiken van traditionele en moderne materialen, wat typerend is voor de Shake hands stijl.

Ad 5. Het object is van belang vanwege de samenhang van exterieur en interieur, die goed afleesbaar is aan de bungalow.

Score: ++

3. Situationele en ensemblewaarden

1. betekenis van het object als essentieel (cultuurhistorisch, functioneel en/of architectuurhistorisch en visueel) onderdeel van een complex;
2. a. bijzondere, beeldbepalende betekenis van het object voor het aanzien van zijn omgeving;
b. bijzondere betekenis van het complex voor het aanzien van zijn omgeving, wijk, stad of streek;
3. a. bijzondere betekenis van het complex wegens de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing in relatie tot de onderlinge historisch-ruimtelijke context en in relatie tot de daarbij behorende groenvoorzieningen, wegen, wateren, bodemgesteldheid en/of archeologie;
b. bijzondere betekenis van het object wegens de wijze van verkaveling/ inrichting/ voorzieningen.

Ad 1. Het object maakt deel uit van een groter gebied met bungalows en villa's in het groen. Het object is de buurman van het belangrijke gemeentelijk monument Vesaliuslaan 13, het Duikplankhuis, ontworpen en bewoond door architect Frans Korteweg uit 1959.

Ad 2a. N.v.t.

Ad 2b. N.v.t.

Ad 3a. Het complex waar het object deel van uitmaakt is van bijzondere betekenis wegens de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing in relatie tot de daarbij behorende groenvoorzieningen.

Ad 3b. N.v.t.

Score: +

4. Gaafheid en herkenbaarheid

1. belang van het object/complex wegens de architectonische gaafheid en/of herkenbaarheid van ex- en/of interieur;
2. belang van het object/complex wegens de materiële, technische en/of constructieve gaafheid;
3. belang van het object/complex als nog goed herkenbare uitdrukking van de oorspronkelijke of een belangrijke historische functie;
4. belang van het complex wegens de waardevolle accumulatie van belangwekkende historische bouw- en/of gebruiksfasen;
5. belang van het complex wegens de gaafheid en herkenbaarheid van het gehele ensemble van de samenstellende onderdelen (hoofd- en bijgebouwen, hekwerken, tuinaanleg e.d.);
6. belang van het object/complex in relatie tot de structurele en/of visuele gaafheid van de stedelijke, dorpse of landschappelijke omgeving.

Ad 1. Het object is gaaf en herkenbaar als bungalow uit de Wederopbouw. De omgeving van het object is eveneens gaaf.

Ad 2. Het object is van belang omdat het materieel en constructief gaaf is.

Ad 3. Het object is van belang omdat het zijn oorspronkelijke functie (woning) nog steeds herkenbaar uitdrukt.

Ad 4. N.v.t.

- Ad 5. Het complex waar het object deel van uitmaakt, is van belang vanwege de gaafheid en herkenbaarheid van het gehele ensemble van de samenstellende onderdelen.
- Ad 6. Het object is van belang in relatie tot de structurele en visuele gaafheid van de suburbane en landschappelijke omgeving.

Score: ++

5. Zeldzaamheid

1. belang van het object/complex wegens absolute zeldzaamheid in architectuurhistorisch, bouwtechnisch, typologisch of functioneel opzicht;
2. uitzonderlijk belang van het object/complex wegens relatieve zeldzaamheid in relatie tot één of meer van de onder 1 t/m 3 genoemde kwaliteiten.

Ad 1. Ondanks dat bungalows in grote hoeveelheden zijn gebouwd, is een bungalow van deze kwaliteit vrij zeldzaam, zeker in Eindhoven. Architect Van den Berg schijnt niet heel veel in Eindhoven zelf gebouwd te hebben, en wat hij heeft gebouwd waren doorgaans eensgezinswoningen of winkelcentra. Dit is zijn enige bekende bungalow in Eindhoven.

Ad 2. N.v.t.

Score: +

Conclusie: 3x ++ en 2x +

Conclusie

Vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarden en de zeldzaamheid en gaafheid is het advies om het pand aan te wijzen als beschermd gemeentelijk monument.

Inleiding

De vrijstaande bungalow 'Berkelaer' is gelegen in het zuidelijk deel van Eindhoven, in de wijk Eikenburg. Het pand in een modernistische, aan Rietveld verwante stijl is ontworpen door Architectenbureau Van den Berg uit Eindhoven. De naam Berkelaer is genoemd naar het gehucht Berkelaar bij Echt (L.) waar de grootvader van de huidige bewoner leefde. Het pand heeft deze naam pas vrij recent, oorspronkelijk had het geen naam.

In 1954 werd eindelijk het zelfde vooroorlogse welvaartsniveau bereikt als voorafgaand aan de crisis van 1929 en de daarop volgende jaren. In de tweede helft van de jaren vijftig nam de welvaart steeds meer toe en was Nederland ontvankelijk voor in Amerika ontwikkelde woonconcepten, die in buitenlandse publicaties gepromoot werden. Een daarvan was de vrijstaande bungalow. Dit waren eenlaagse, platte afgedekte eensgezinswoningen met grote raampartijen. Ze hadden een flexibele plattegrond, comfortabele voorzieningen (zoals centrale verwarming), en een overvloed aan lucht, licht en openheid. In een bungalow hebben alle vertrekken een directe verbinding met de tuin en zijn de vertrekken georiënteerd op de zon (doorgaans het zuiden). Sommige bungalows hebben een patio of een split level.

Stedenbouwkundige ontwikkeling van de locatie

Op de topografische kaarten van tussen ca. 1850 en 1928 is het perceel en omliggende percelen geheel bebost. De percelen staan haaks op een laan die schuin aantakt aan de Aalsterweg. De

Aalsterweg werd in 1818 bestraat en was onderdeel van de route Luik-Den Bosch. Rond 1930 zijn de percelen rondom de plek waar later Vesaliuslaan 15 wordt gebouwd allemaal gemengd ingericht, met bos, veld, akkers. In de periode 1952-1963 is het perceel weer geheel als bebost op de kaart aangegeven.

De nieuwe wijken met o.m. de Vesaliuslaan staan al vermeld op het Algemeen Uitbreidingsplan voor Eindhoven van J. de Casseres uit 1930. Dit plan is herzien in 1950.

Ter plaatse van de Vesaliuslaan is een groen raamwerk om een ziekenhuis aan de Aalsterweg heen getekend.

In 1953 verschijnt ten noorden van de plek aan de Aalsterweg het ziekenhuis Sint Joseph (dit ziekenhuis is een aantal jaren geleden al weer afgebroken, waarna het terrein met woningbouw is ingevuld). Op de kaart van 1963 verschijnt aan de zuid- en oostzijde van het ziekenhuis een woonwijk. In werkelijkheid is de bouw van deze wijken zo'n vijf jaar eerder.

De schuin op de Aalsterweg aantakende laan is verdwenen, de nieuwe wijk heeft straten die loodrecht op resp. parallel aan de Aalsterweg lopen. Tussen de Vesaliuslaan en de Pasteurlaan worden zes dwarsstraten geprojecteerd, waarvan de eerste, derde en vijfde gerekend vanaf de Aalsterweg een extra breed profiel met een middenberm hebben. Aan de Vesaliuslaan alsmede aan de eerste, derde en vijfde dwarsstraat worden uitsluitend vrijstaande woonhuizen, villa's en bungalows gebouwd, terwijl in de tweede, vierde en zesde dwarsstraat alsmede de Pasteurlaan alleen eensgezins rijenwoningen gebouwd worden.

De Vesaliuslaan liep oorspronkelijk dood op de achterzijde van hotel-café Eikenburg aan de Aalsterweg. Het hotel-café is in 1970 afgebroken, waarna de Vesaliuslaan op de Aalsterweg kon worden aangesloten.

Beknpte bouw- en gebruiksgeschiedenis

De bouwaanvraag dateert van 14 maart 1958. De bouwvergunning voor de bungalow is verleend op 25 april 1958. De bouw startte op 5 mei 1958. In december 1958 was het werk gereed. Er zijn daarna geen bouwvergunningen meer verleend.

Toelichting op Architectenbureau Van den Berg en zijn oeuvre

Architectenbureau Van den Berg had vestigingen in Arnhem en Eindhoven. Het is onduidelijk welke architect(en) schuil gaat achter de naam van dit architectenbureau.

In het rapport Categorieel onderzoek Wederopbouw Eindhoven - quickscan categorie wonen worden drie werken van dit bureau beschreven. Dit betreffen flatwoningen en vrijstaande woonhuizen in een modernistische stijl. Het bureau heeft ook een winkelcentrum in Eindhoven ontworpen.

Beschrijving

Vrijstaand woonhuis van het type bungalow op L-vormig grondplan, bestaande uit deels één en deels twee bouwlagen met plat dak. Het rechter (oostelijke) bouwvolume is eenlaags, terwijl het haaks hierop staande noord-zuid gedraaide volume tweelaags is, met dien verstande dat dit deel voor ca. de helft is ingegraven, waardoor het geheel uiteindelijk eenlaags lijkt.

Het witgeschilderde dakoverstek heeft een drukkend effect en onderstreept de gelijkvloerse typologie van deze woning. Ook karakteristiek voor het gevelbeeld is de afwisseling van gesloten bakstenen geveldelen en transparante verdiepingshoge puien. De combinatie van twee kloeken,

hoog opgetrokken schoorstenen naast de verdiept gelegen entree in de oksel van het gebouw versterkt het plastische effect van het L-vormige volume. Het pand ligt fraai in de groene zoom van het complex Eikenburg.

Voorgevel

Het zicht op de voorgevel gaat deels schuil achter groen. Het ontwerp kent een oudere versie, die niet is uitgevoerd. In deze versie waren de schoorstenen van breuk-natuursteen en was het aansluitende terras groter. In de latere versie zijn de schoorstenen van schoon metselwerk en is het terras aan de achterzijde kleiner. Ook waren in de eerdere versie de raamindelingen en de positie van de garagedeur enigszins anders.

De voorgevel bestaat uit een eenlaags (links) en tweelaags (rechts) deel en is asymmetrisch van opzet. Net iets uit het midden is de opvallend brede schoorsteen die ver boven het platte dak uitkomt. Vanaf de straat is tevens de tweede soortgelijke schoorsteen die zich aan de achterzijde (maar dan meer naar links (oosten)) bevindt goed zichtbaar. De gevels zijn deels opgetrokken uit schoon metselwerk bestaande uit hardgrauwe baksteen met een spouw van kalkzandsteen en drijfsteen en deels van beton. De bakstenen zijn gemetseld in een vrij of wild verband. De schoorstenen zijn gemetseld in alternerende lagen van rode en geel-bruine baksteen.

Gerekend vanaf links eerst een gemetselde hoekpenant, daarna groot venster met horizontale driedeling (het onderste deel is een blinde invulling van plaatmateriaal, daarboven twee glasvlakken), daarna een blind gevelvlak, daarna het keukenvenster in tweedeling met bovenlichten op borstwering, vervolgens de schoorsteen, daarna de inspringende pui van de entreepartij (eerst venster, dan dichte vlakke voordeur) en ten slotte het naar voren uitstekende volume van de garage. De borstwering onder het keukenvenster is van hetzelfde materiaal en geschilderd in dezelfde kleur als de linkerborstwering en de voordeur.

Venster en voordeur hebben één doorlopende bovenlicht. Het venster van de entreepartij is horizontaal in drieën verdeeld waarbij de bovenzijde van de twee onderste delen op gelijke hoogte loopt als de eerder vermelde borstwering. Het middelste deel kent een verticale driedeling van gelijke grootte, waarvan het middelste vlak blind is uitgevoerd (hierin is de brievenbus) en de twee buitenste vlakken vensters zijn.

De indeling van het garagevolume is tweelaags. De garage wordt bereikt door middel van een schuin lopende toegangspad. Op kelderniveau twee blinde openslaande deuren met horizontale groeven. De afstand tussen de groeven is alternerend klein-groot. Begane grond en verdieping worden gescheiden door een betonnen band, waarboven aan de rechterzijde de tekst 'Berkelaer'. Het vlak boven de roldeur is blind en wordt afgesloten door een forse platte overstek, die wit is geschilderd. Op de oprit een witte vlaggenmast.

Achtergevel

De zij- en achtergevels zijn vanaf de openbare straat niet waarneembaar.

Uit de bouwtekening en luchtfoto's is het volgende gehaald:

De achtergevel heeft een asymmetrische opzet gelijk de voorgevel, maar dan in spiegelbeeld. Het dakvlak van het tweelaagse bouwvolume ligt een klein stukje hoger dan dat van het eenlaagse deel. De gevelindeling van het tweelaagse deel is ook asymmetrisch. De eerste verdieping kraagt iets uit boven de begane grond. De borstwerking onder de vensters van de begane grond is ingegraven, waardoor de vensters op maaiveldniveau liggen. De gehele begane grond wordt door drie vensters ingenomen, waarvan de twee eerste gerekend vanaf links aan elkaar gelijk zijn, en vervolgens een grotere. Deze laatste is uitgelijnd met de vensterpartij op de eerste verdieping. Op de eerste verdieping eerst een blind gevelvlak van metselwerk en vervolgens twee identieke vensterpuen. Eén vensterpui bestaat uit borstwering met daarboven een

dubbele openslaande ramen en daarna een vast raam van gelijke grootte. Beide vensterpuien worden gescheiden door een gemetselde penant. Geheel rechts de hoekpenant. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een forse platte overstek met brede dakrand gelijk aan de voor- en zijgevels.

Het eenlaagse deel is eveneens asymmetrisch van opzet. Eerst een glasdeur (*) met bovenlicht, daarna een gemetselde penant, vervolgens een pui in driedeling met eerst twee vensters van gelijke grootte met bovenlichten op borstwering en daarna twee openslaande terrasdeuren onder identiek bovenlicht, vervolgens de brede hoge schoorsteen en ten slotte een deur met dezelfde compositie als de eerste deur (*). Het gas van de linkerdeur lijkt te zijn dichtgezet of afgeplakt. Vanaf de travee waar de schoorsteen aanvangt is een carport-achtige diepe overstek die aan de zuidzijde door een iets boven de dakrand uitstekend portaal wordt ondersteund.

Rechter zijgevel

De rechterzijgevel (westelijke zijgevel) bevat twee bouwlagen waarvan het deel vanaf iets na het midden deels is ingegraven. De opzet is asymmetrisch. De eerste verdieping kraagt iets uit ten opzichte van de begane grond gelijk voor- en achtergevel. Begane grond: blind muurvlak van wit geschilderd beton met ongeveer in het midden twee rechthoekige vensters en net voor de ingraving een deur met links daarnaast een zijlicht over de gehele bouwlaag. Vervolgens ligt het maaiveld hoger en is er een groter venster. Daarna is de muur geheel blind.

Eerste verdieping: eerst een gemetseld gevelvlak, vervolgens een symmetrische pui in driedeling met naar voren (west) uitstekend balkon en balkonhek. De pui bestaat uit een groot middenraam en een kleiner raam rechts daarvan op een borstwering van hetzelfde materiaal en kleur (perzik) als in de voorgevel. Links ervan een deur met gelijke breedte als het rechterraam. Deur en ramen hebben bovenlichten van gelijke hoogte (alle bovenlichten op deze verdieping hebben dezelfde hoogte). Vervolgens een tweede blind vlak met rechtsboven een geblindeerde klapraam voor de douche. Daarna een iets smallere pui bestaande uit twee asymmetrisch geplaatste ramen waarvan de linker openslaand is. Ramen op borstwering gelijk eerder beschreven en bovenlichten. Vervolgens weer een blind gevelvlak met identiek geblindeerd klapraam als eerder beschreven. Vervolgens een derde, maar bredere pui met hierin een doorlopende borstwering als eerder beschreven waarop twee identieke dubbele vensters tussen een penant. Het dubbele venster bestaat uit eerst een openslaand raam en daarna een vast raam, alles onder bovenlichten. Na de pui een vierde blind gevelvlak. De dakrand ligt op één en dezelfde hoogte.

Linker zijgevel

De linkerzijgevel (oostzijde) is asymmetrisch en bestaat uit drie delen: eerst een tweelaags deel, vervolgens de naar voren uitstekende eenlaagse aanbouw met meer naar achter een voorzetting van het tweelaagse deel en vervolgens weer het tweelaagse deel.

De tweede en derde travee (vanaf links gerekend), voor zover van het tweelaagse deel zijn geheel blind uitgevoerd. In de eerste travee is op de eerste verdieping rechts van het midden een pui met vensters aangebracht. De eerste verdieping is iets uitkragend gelijk de andere gevels. Dat geldt ook voor de dakrand die fors oversteekt.

De tweede travee (het uitstekende eenlaagse deel) heeft eerst een blind vlak van wit geschilderd beton en daarna een deur in een vlak dat geheel tot de dakrand doorloopt. Op de verdieping eerst een blind vlak van schoon metselwerk en daarna een pui met vensters gelijk aan die in de achtergevel, eerste verdieping links.

Het naar voren uitstekende bouwvolume van de tweede travee is eenlaags en asymmetrisch. Eerst een blind vlak van wit geschilderd beton en vervolgens een pui met twee vensters gelijk aan de pui in de rechterzijgevel, midden. Vervolgens een brede gemetselde hoekpenant. Symmetrisch aan beide uiteinden van het naar voren uitstekende bouwvolume bevinden zich de twee schoorstenen. De derde travee heeft een plint van wit geschilderd beton en daarboven een vlak met schoon metselwerk. De tweede travee van het achtergelegen tweelaagse bouwdeel is uitgevoerd in schoon metselwerk.

Dakvlakken

Alle daken zijn plat en horizontaal en bedekt met mastiek met grind. Rondom de dakvlakken lopen brede wit geschilderde dakranden.

Interieur

Het interieur is niet bezocht en er zijn geen foto's van bekend. Op grond van de plattegronden in de bouwtekening is het volgende te zeggen: In het lager gelegen deel (de begane grond) zijn een inpandige garage, fietsenberging, provisieruimte, cv-ruimte en een grote speelruimte met uitzicht op de achtertuin ondergebracht.

Op de eerste verdieping daarboven zijn een logeerkamer, gangen, douche, wc en zes slaapkamers alsmede de entree en garderobe/wc ondergebracht.

Haaks hierop de eenlaagse ruimte waarin woonkamer en keuken zijn ondergebracht. Aansluitend aan de woonkamer een terras op het zuiden.

Aangezien het pand niet inwendig is bezocht, is onbekend of deze indeling en gebruik nog steeds is zoals in 1958. Wel is duidelijk dat er geen vergunningen zijn verstrekt voor verbouwingen. Uit de vergelijking van de luchtfoto van 2021 en de plattegrond van de bouwvergunningstekening blijkt dat het terras is uitgebreid (A op onderstaande tekening) en dat aan de zuidzijde van het eenlaagse deel een uitbreiding (B op de tekening) heeft plaatsgevonden). Dit betreft een carport-achtige brede overstek. Mogelijk is deze al bij de bouw in afwijking van de tekening gerealiseerd.